

Illyés Gyula könyve Petőfiről

(130 EVE SZÜLETETT PETŐFI SANDOR)

Petőfi születésének 130. évfordulójára és a könyv írójának 50. születésnapjára harmadik, átdolgozott kiadást jelentetett meg a Szépirodalmi Könyvkiadó Illyés Gyula művéből, a legmegragadóbb magyar könyvek egyikéből. A könyv ugyan első kiadásához képest alig bővült mással, mint versidézettel, alapjában tehát teljesen olyan, ahogy a költő 16 évvel ezelőtt papírra vetette. (Mindössze egy új függelék foglalkozik Petőfi halálával, kiegészítve mintegy Ferenczi Zoltán könyvét Petőfi eltűnésének irodalmáról.) De éppen ilyenmódon megmaradt benne, a költő és olvasó számára egyaránt nemcsak az a kor, amelyről íródott, hanem akaratlanul az a kor is, amelyben íródott. Van benne az író, Illyés Gyula életének egy korszakából, az úgynevezett márciusi frontra való készülés idejéből is máig elevenen ható élmény.

Emlékszem, milyen lázas érdeklődéssel, izzó türelmetlenséggel és gyönyörűséggel olvastam el annakidején a könyvet. S most újraolvastva, újra éltem áradó ritmusát *«pályaképeknek»* — mert talán így fogalmazható meg műfaja —, mely Petőfit, a magyar történet és valóság leg-egyvetemesebb hatású hőseit, az emberi ifjúság örök kifejezőjét, egy évszázad magyar jobbjai minden vágyának, álmának, akaratának programját ábrázolta. S mély, titkos, szellemrokonsággal — mintha egy évszázad távolán át személyes ismerőse, barátja lenne — és nyílt — mert az elintézetlen társadalmi problémák folytán sokban azonos helyzetben, — hasonlósággal Illyés Gyula eszményét, példaképét jelentette. Prózaí stílusa is a szerzőnek mintegy Petőfi stílusának történeti folytatása. A bonyolult Kölcsey—Eötvös-i próza helyett a mondat franciás kellemmel gyorsan fordul egyet, aztán elénk pattan és izmos nyugalommal megáll.

Illyés Gyula könyve másfél évtized alatt semmit sem avult, mert Petőfiiben a *teljes embert* mutatja fel, akit nem lehet eleget láttatni: megmutatja, hogy nagy író nincs nagy jellem, nagy merészség nélkül, hogy irodalmi állásfoglalásától elválaszthatatlan állásfoglalása a társadalmi harcokban. Illyés Gyula könyve nem lett csupán irodalomtörténeti érték, mint Gyulai Pál egykori tanulmánya, vagy Horváth János könyve, vagy Ferenczi Zoltán páratlanul pontos életrajza, vagy Endrődi Sándor *«Petőfi napjai a magyar irodalomban»*, hanem ma is mevelő erő, edző, elevenítő szellem árad belőle. Az élmény ereje, amelyből

íródott és amelyet — semmit sem veszítve szellemi radioaktivitásából — ma is sugároz. Alig képzelhető jobb kísérő és kalauz ma is a magyar ifjúság és olvasóközönség számára Petőfi egyéniségéhez és költészetéhez, mint e könyv, Illyés Gyula könyve. (Könyvtárosaink is ennek fonalán olvastathatnák minél többet és többször Petőfi verseit.)

Mélyen szubjektív könyv abban az értelemben, hogy igazán csak azt érthetjük meg, ami, hacsak csirában is, de bennünk is megvan. Szubjektív könyv, de minden kellemetlen szubjektivitás nélkül, amit már Illyés Gyula magasrendű lírai művészete, mely páratlan objektivitásig tud fegyelmeződni, amúgyis kizár. Lelke a néphez fészkelte be magát, mérészsége az volt, hogy tudja: *«azt a réteget akkor sem kell elhagynia, ha a legmagasabbra akar emelkedni»* — írja a költőről, s egyszersmind a maga ars poeticáját is megfogalmazza. Mint a reneszánsz festője az ábrázolt kép mellé saját arcélét is megfestette, írván: *«A szenvedés nem törí meg a költőt, mihelyt a nyomor posványából csak állig kiemelkedik, a száj azonnal kemény dacba szorul, a tekintet kihívóan, s gúnyul villan fölélle, ahonnan az átkok dőlnek»*. Gondolja meg százszor a mozdulatot, aki ilyen lélekhez nyúl. Ahogy a nyomor posványában nem, úgy a ezatonok posványában sem süllyed el. Mihelyt milliókhoz szólhat, egyéni sérelmet a milliók sérelmévé váltja át. A lélek felszabadulásának, az üdvözülésnek ez az egyetlen erkölcsös módja azonban a földön nem békét jelent, de harcot.

A társadalmi kép lassan változik. Rejtett, de átható ironiával rajzolja meg Illyés, mint közeleg a jobbágyfelszabadítás korszaka.

«Magyarország Ausztria Indiája!» — kiáltja a milliomm Sina, amikor a vámelegység miatt kénytelen elvesztegetni rengeteg gyapjút, melyért két országgal odébb kétszer annyit kapna. A nemzeti önállóság kivívása ép oly kedves azoknak, akik a honi iparosodást akarják fellendíteni, mint azoknak, akik a honi nyelvet.

«Ha a nép uralkodni fog a költészetben, közel áll ahhoz, hogy a politikában is uralkodjék, s ez a század feladata, ezt kivívni célja minden nemes kebelnek, ki megszokotta már látni, mint mártíroskodnak milliók, hogy párezren henylhessenek és élvezzenek. Egbe a népet, pokolba az arisztokráciát!» — írja Arany Jánosnak levelezésük kezdetén, mely a világirodalomban a legkövetesebb alkotás két férfinak egy-

befogadásával a szépség mellett a szellem átérzésével érteljük igazán költeményeit is.

Másfél évtizede ennek, s közben a sors nagyobbat lépeit magyar földön, mint amilyet csak a költő és életírója valaha álmodhatott. A hazát immár lehet sze-

relni mardosó szégyenérzés, kínzó halál-víziók nélkül. Egeszen újjáteremtettük e hazát, mint egykor Petőfi kívánta, s egy nép él most a Tisza partján, mely nem halni, de élni készül, és hittel építi jövőjét.

KATONA JENO

Az I. Országos Könyvtáros Konferencia (MASODIK, BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY)

A katalógus szerkesztése, különös tekintettel az olvasói katalógusokra

GORIUP ALISZ, A SZECHÉNYI KÖNYVTÁR KATALÓGUS-
OSZTALYÁNAK VEZETŐJE

(Rövidített szöveg)

Előjáróban rá kell mutatnunk a szocialista és a polgári katalógus-elmélet gyökereire ellentétére. A polgári katalógus-elmélet szerint, a könyvtárak katalógusai nem egyebek, mint meghatározott szempontok szerint összeállított állományfelsorolások. Ezzel a formalisztikus, objektívista felfogással szemben, mely burzsoá osztályérdekeket leppez, a szocialista katalógus-elmélet szerint, a katalógus az olvasás irányításának, a könyv propagálásának, az olvasó szakmai, politikai és ideológiai nevelésének eszköze. Nyilvánvaló, hogy ez a célkitűzés nem érhető el az állományban található könyvek pusztá felsorolásával, hanem azzal, hogy csak a legértékesebb, legszükségesebb könyveket kell felvenni az olvasókatalógusba és ki kell rekeszteni abból az elavult műveket. Tehát az olvasókatalógus első, legfontosabb kívánalma a kellő kiválasztás.

A Szovjetunió minisztertanácsa mellett működő Népművelési Intézmények Bizottságának könyvtári főosztálya meghatározta az olvasókatalógusba felveendő anyag jellegét. Ezt az anyagot a katalógusokban úgy kell feldolgozni, hogy az olvasók legmesszebbmenő igényeit kielégítse. A legfontosabb munkákról a mű címléírása után kifejező, rövid jellemzést kell adnia. Ez az annotáció tájékoztassa az olvasót a mű tartalmáról és értékéről.

A katalógus szerkesztésének már a címfelírásoknál, a katalógus egyes lapjainak elkészítésénél tervszerűnek és eszmei, politikai irányzatosságtól áthatottnak, tehát pártosnak kell lennie. A szakkatalógus az olvasó nevelésében a legfontosabb szerepet tölti be. A szocialista könyvtárak szakkatalógusa merőben új típusú katalógus. Új a felépítése, tartalma, szerkezete. A jól megválasztott könyvanyag mellett a könyvek alapos tartalmi ismertetésére fordít gondot.

A tartalmi feltárás egyik eszköze az annotáció, a másik az elemző, analitikus címléírás. A feltárás harmadik eszköze a mű részletes szakbeosztása. A művet a szakkatalógus minden olyan osztályába be kell sorolni, amelyeket a mű tartalma felölel.

A szakkatalógus címanyagának elrendezése domborítja ki legjobban nevelő, pártos jellegét. Az egyes osztályokban a katalóguslapokat a következőképpen csoportosítja:

1. A marxizmus-leninizmus klasszikusainak művei.
2. A párt és a kormány határozatai.
5. Az ismeretág iránymutató munkái.
4. Egyéb irodalom.

A katalógustípusok kérdésénél hangsúlyozni kell, hogy a könyvtár katalógushálózata szigorú tervszerűség alapján a könyvtár feladatának, céljának megfelelően készüljön el. A Szovjetunióban a falusi könyvtárakban megelégszenek a szakkatalógussal. A nagyobb állománnyal rendelkező kerületi könyvtárakban szak- és betűrendes katalógus áll az olvasók rendelkezésére. Ezekben a könyvtárakban az olvasókatalógusok felölelik a könyvtár egész állományát és az elavult könyveket folyamatosan kicserélik. A nagy könyvtárak állományában bőven akadnak olyan könyvek, amelyek elavultak, csupán történeti értékűek. Ezeket a könyveket az olvasókatalógusból ki kell rekeszteni.